

---

*Думками,
жаданнями
сваїмі*

*Над зямлём
над воблакі
ўзлятаю.*

Шандар Петэфі

Выбраная паэзія

паэты планеты

Шандар Петэфі

Выбраная паэзія

З венгерскай.

Пераклад Міколы Хведаровіча.

Мінск
Выдавец Зміцер Колас
2017

УДК 821.511.141-1
ББК 84(4Вен)-5
ПЗ1

Серыя заснаваная ў 2016 годзе.

Рэдкалегія серыі:

Л. Баршчэўскі, Зм. Колас, В. Сёмуха,
А. Хадановіч, Г. Янкута

Тэксты перакладаў узятыя з кнігі:

Пецефі Ш. *Ліра і меч. Выбранае*. Пераклад Міколы Хведаровіча.
Прадмова Дзёрдзя Рада. – Мінск, Беларусь, 1971.

Новая рэдакцыя перакладу: *Мікола Ермалаеў*.

На вокладцы:

*Шома Орлай Петрыч,
Партрэт Шандара Петэфі, 1840-я гг.*

Кніга выдадзеная
пры падтрымцы
Пасольства Венгрыі
ў Рэспубліцы Беларусь

Старшыня Венгрыі
ў ВЫШАГРАДСКАЙ
ГРУПЕ
ў 2017–2018 гг.

ISBN 978-985-7164-50-9

©Дызайн серыі. Русецкі М. І., 2016.
©Афармленне. Выдавец Зміцер
Колас, 2017.

На радзіме

(Nazámban)

У мроіве праменным дрэмле стэп,
І спее збожжа ўсюды – будзе хлеб...
Пшаніцы залацістай каласы
Паклоны б'юць. Пазналі? Я – ваш сын!

Калісьці тут мяне віталі вы,
А ў вырай адляталі журавы,
Даўгім ключом: высока, ледзь відаць,
Яны плылі на поўдзень зімаваць.

Пакінуў я тым ранкам родны кут.
О, колькі сэрца вынесла пакут!
Не ўзгадаў я матулі добрых слоў,
Іх вецер прэч адносіў зноў і зноў.

Заўжды няспынны часу быў паход, –
Адзін мінаў, прыходзіў новы год.
Аб'ехаў свет я ў гэтыя гады,
І радасці зазнаў я, і бяды.

Цяжкою школай мне жыццё было,
Яно крутымі сцежкамі вяло.
Цярністы быў, пакутны далавах,
Як у пустэльні – камяністы, шлях.

Ён паўстае няспынна перад мной,
Як смерць цяжкі, жыццёвы вопыт мой.
Атрутай моцна паліць ён душу,
Яго, як боль, пад сэрцам я нашу.

Пакуты перажытае бяды
Няхай ужо не вернуцца сюды.
Хацеў бы тут, як сын, я вольна жыць,
Слязамі шчасця сум і гора змыць.

На свеце тая лепшая зямля,
Дзе да грудзей прыпала немаўля.
І толькі мой, навекі родны, край
Смяецца сыну, як адвечны май.

Дунавечэ, жнівень – верасень 1842 г.

Хортабадзьская шынкарка
(Hortobágyi kocsmárosné)

Хортабадзьская шынкарка, мой анёл!
Ну, дык вып'ем разам, пляшку стаў на стол.
З Дэбрэцэна ў Хортабадзь, ой, цяжкі шлях
Я прайшоў і ледзь стаю ўжо на нагах.

Як скавыча ў полі вецер, як гудзе,
Люты холад так мардуе, аж кладзе.
Падаруй жа мне, шынкарка, позірк свой,
Зьянем воч сваіх блакітных супакой.

Дзе ўзяла ты гэта даўкае віно?
Да кісліцы больш падобнае яно.
Пацалунак для мяне твой – быццам мёд,
Асалоду п'ю цяпер без перашкод.

Вуснаў слодыч, пацалункаў і віна,
Што я п'яны? То не праўда, а мана!
Прытулі мяне ласкава, далібог,
Падтрымай, каб я вось тут пад стол не лёг!

Часта грудзі твае сняцца мне ўначы,
То дазволь на іх хоць крышку адпачыць.
Толькі крышку – каб пазбыць сваю нуду,
Бо наўрад ці я дадому ўжо дайду.

Хортабадзь, кастрычнік 1842 г.

Першая роля

(Első szerepet)

Я ўжо актор. І роля ёсць,
Якую мушу граць.
На сцэне сёння першы раз
Прышлося рагатаць.

Зарагатаў я ад душы
– Такі акторскі лёс.
Хоць у жыцці прычына ёсць
Для плачу, горкіх слёз.

Секешфехервар, лістапад 1842 г.

Клін – клінам

(Szeget szeggel)

Ой, баліць усё і ные –
Не стрымаць.
Я залез у сад суседскі
Груш нарваць.
Гаспадар мяне у садзе
Пераняў,
Моцна палкай сукаватай
Лупцаваў.

Дык чаму ў яго на дрэвах,
Дык чаму ж?
Спее столькі медавушак –
Смачных груш?
То для ўсіх, для нас, напэўна,
Творыць Бог?
І адмовіцца ад груш тых
Я не мог.

Сам не ведаю, як з плота
Моцна ўпаў,
Печань з ныркамі, напэўна,
Надарваў.

А сусед сваёю палкай
Так лупіў,
Толькі віўся з маіх майтак
Горкі пыл.

«Вось табе, – казаў ён, – грушкі,
Чысты мёд.
Можа мала? Дык дабавім,
Абармот!»
Колькі ўсыпаў мне той дзядзька,
Як назло,
Столькі груш і ў цэлым садзе
Не было.

Ясны месяц гэта бачыў, –
Аж з-за хмар
Паглядаў ён і смяўся
Проста ў твар.
Сведкамі адно што хмары
Там былі,
Колькі слёз яны гарачых
Пралілі.

Ашалеў ад злосці, мабыць,
Мой сусед,
Пакідаў ён на азадку
Чорны след.

Як смычком ён завіхаўся,
Як скрыпач,
Толькі скрыпка выдавала
Горкі плач.

Дык адпомшчу я суседу-
Скрыпачу,
І за ўсе свае пакуты
Адплачу.
Не рыхтуйце дроў яловых
Печ паліць,
Можа іскрынка з палена
Спапяліць.

Вы ж прыходзілі нярэдка
Пад мой дом
І стаялі, закаханы,
Пад вакном.
Стрэмка вам у маім воку
Дык відна,
А ў сваім не заўважалі
Бервяна?

Грушы рваць у вас дазволу
Мне няма,
Самі ж ходзіце ля вокнаў
Браць дарма.

«Не крадзі, дык біць не будуць», –
Крычыце,
А ў сястры маёй цалункі
Крадзяце?

Хай над Бібліяй матуля
Моцна спіць,
А за вамі буду ўжо я
Сам сачыць.
І пры першым пацалунку –
Прыйдзе час,
Шугану вадой халоднай
Я на вас!

Пуста-Палата, красавік 1843 г.

Здалёку (*Távolból*)

Домік сціплы, домік ля Дунаю,
Пра яго я часта ўспамінаю.
Я і ў сне яго начамі бачу,
А прачнуся – горка, слёзна плачу.
Там бы жыць мне да сканчэння веку,
Толькі ж мары непакоюць чалавека.
Выбіраючы жыццёвую дарогу,
Развітаўся з домам я надоўга.
Надышло з матуляй развітанне,
Пацалункам сэрца ёй параніў.
Аж дасюль пячэ яго пакута,
Слёзы льюцца горкія прачута.
Каб было ў матулі досыць сілы,
Дык яна б мяне не адпусціла.
Я і сам бы захацеў застацца,
Каб па свеце марна не бадзяцца.
Вабяць нас нястрымныя памкненні,
Быццам сад чароўнага цвіцення.
А як глянем, робячы падлікі,
Дык жыццё – гушчар глухі і дзікі.
Верыў я ў святло свае надзеі.
Шляхам іншым крочылі падзеі.

Я прайшоў цярністыя дарогі,
Пакалечыў стомленыя ногі.
На радзіму вы, сябры, ідзіце,
Прывітанне маці занясіце.
Не мінайце бацькавага дома,
Мой паклон і бліжкім, і знаёмым.
Каб матуля болей не рыдала,
Скажаце: мне ўсюды шанцавала.
...Бо, пачуўшы пра жыццё цяжкое,
Сэрца разарвецца у старое.

Пожан, травень 1843 г.

Неяк я забег на кухню...

(Befordúltam a konyhára...)

Неяк я забег на кухню,
Думаў, люлька зноў патухла.
Так на кухню мне карцела
Люлька ж тухнуць не хацела.

Ды не ў люльцы той прычына
А ўся справа, што дзяўчына
Завіхалася ля печы
Акурат у гэты вечар.

Жар у ямку заgrabала,
Бы румянай кветкай стала.
Вочы зыркiя – здаецца,
Праціналі аж да сэрца.

Я забег – яна зірнула,
Ўсё ўва мне перавярнула.
І хоць люлька не гарэла,
Сэрца ўсё ж запалымнела.

Пешт, ліпень – жнівень 1843 г.

Коўзкі сняжок

(Síkos a hó...)

Коўзкі сняжок. Санкі імчаць.
Дзяўчыну з нялюбым павезлі вяпчаць.
Не любіць яна кавалера таго,
Ад сэрца яе адарвалі майго.

Калі б я снегам зрабіцца мог,
Дык тут жа б пад санкі гэтыя лёг.
І ў гурбу на ўхабе кульнуўшы іх,
Красуню ў абдымках сціскаў бы сваіх.

І цалаваў бы асмяглы рот,
У сэрцы пакут растапіўшы лёд.
І слодыч кахання адчуў бы я,
А там бы – хай смерць надышла мая.

Дэбрэцэн, снежань 1843 г.

Патрыятычная песня
(Nonfidal)

Я сэрцам і душою твоей,
Мая краіна!
Бо прысягнуў табе адной
Любоўю сына.

Мая душа – прасветлы храм,
Яснота неба.
Я за цябе яе аддам,
А калі трэба,

Няхай з грудзей юначых кроў
Струменем хлыне,
Каб шчасце вечнае было
Маёй Айчыне.

Я назаўсёды прысягаў
Высокай мэце.
Бо толькі ты адна ў мяне
На гэтым свеце.

Я сябар твой і за табой
Усюды крочу,
Не проста так, а ў ясны дзень
І цёмнай ноччу.

І ўжо калі гусце змрок
І дзень канае,
Расце ў душы мой горкі сум,
Мой любы краю.

Я да тваіх іду сыноў,
І за бакалам
Мы молімся, каб ты яшчэ
Святлейшай стала.

Мы п'ём віно з венгерскіх лоз
І піць павінны.
У ім нямала горкіх слёз
Маёй Айчыны.

Дэбрэцэн, студзень – люты 1843 г.

Няўдалая задума

(Füstbement terv)

Як дадому ехаў – думаў,
Што скажу матулі,
Як сустрэне ў задуменні,
Да грудзей прытуліць.

І якое слова сына
Выкажу – не змоўчу? –
Ёй, што некалі калыску
Калыхала ноччу.

Цэлы рой удалых думак
Марна мітусіўся.
Нерухомым час здаваўся,
Хоць вазок каціўся.

Вось наш дом. Насустрач мама
Выйшла ад парога.
Я хацеў сказаць ёй многа, –
Не сказаў нічога.

Дунавечэ, красавік 1844 г.

Тут на вулицы...

(A faluban utcahosszat...)

Тут на вулицы вялікай
Мне гучней зайграй, музы́ка.
Пляшку поўную трымаю,
І скачу я, і спяваю.

Гэй, цыган, іграй да зморы,
Можа выплачу я гора.
Бо вось там, пад тым акенцам,
Не стрывае маё сэрца.

Там жыла дзяўчына-зорка,
Як успомню – стане горка.
А цяпер няма нікога,
Выйшла замуж за другога.

Весялей жа грай, музыка,
Нестрымана, вольна, дзіка.
Хай жа здрадніца не чуе,
Як усё ў грудзях бунтуе.

Дунавечэ, красавік – травень 1844 г.

Развітанне з акторскім жыццём
(Bucsu a színészettől)

Чытайце ўсе, каго цікавіць
Цяперашні мой сумны стан.
Жыцця майго шлях ясны ўдалеч
Зноў ахінуў густы туман.
За стол рэдактарскі з актораў
Загнаў мяне ліхі адчай.
Бывай, рамантыка вандровак.
Жыццё прыгодніка, бывай...

Хто спрабаваў, той добра знае:
Акторскае жыццё – як цуд.
Але ж і тузіны паклёпаў,
Брахні пачуеш там і тут.
Я сцэну з бодем пакідаю,
Ды – наракай не наракай –
Бывай, рамантыка вандровак.
Жыццё прыгодніка, бывай...

Хоць у акторскай пышняй ружы
Шыпоў, калючак вельмі шмат,
Але ж і руж такіх не знойдзеш
На сцежках гладкіх акурат.

А два гады, што там пражыў я,
Мне будуць сведкамі няхай.
Бывай, рамантыка вандровак,
Жыццё прыгодніка, бывай.

Ці ёсць што лепей за прыгоды?
Без іх было б маркотна жыць.
Пустэльна ціхая навокал
Перада мной цяпер ляжыць.
Ты, абышоўшы ўсю краіну,
Сядзі ў каморцы і ўздыхай:
Бывай, рамантыка вандровак,
Жыццё прыгодніка, бывай.

Надыдзе дзень, і падабрэе
Мой лёс і скажа: «Не ўздыхай!
Ідзі туды, адкуль прагналі –
Вярніся ў свой акторскі рай».
Я покуль што – чарвяк архіўны,
Хлусні чужое самаграй...
Бывай, рамантыка вандровак,
Жыццё прыгодніка, бывай.

Пішч, канец чэрвеня 1844 г.

Альфёльд

(Az Alföld)

Што мне ў хмурай, соснамі зарослай,
Рамантычнай велічы Карпатаў?
Здзіўлены я іхняю красою,
Але ўражаны чамусьці малавата.

Альфёльд – гэта іншая размова,
Тут мой дом, маё ўсё наваколле,
Як бязмежнасць стэпаў я пабачу,
Дык арлом памкну хутчэй на волю.

Думкамі, жаданнямі сваімі
Над зямлёй пад воблакі ўзлятаю.
Дорыць сэрцу радасць стэп бяскрайні,
Што ляжыць між Цісай і Дунаем.

Звоняць там бясконца бразгунамі
Сотні тлустых статкаў Кіш-Куншага.
А ў гарачы поўдзень неадольна
Да крыніц халодных гоніць смага.

Грукат капытоў вятры даносяць,
Стэп увесь дрыжыць пад табунамі.
Пастухі страляюць у паветры
Доўгімі сваімі бізунамі.

Шамаціць за хутарамі ветрык,
Як дзіцятак, каласы гайдае.
Залатым смарагдавым кілімам
Стэп накрыты з краю і да краю.

Пазлятаюцца надвечар качкі
З навакольных рэчак і балотаў.
То ў зацішак сядуць, то ўзлятаюць –
Толькі вецер зварухне чароты.

З комінам крывым карчма старая
Абшарпана спераду і ззаду.
Фэст калі бывае ў Кечкемэце,
Тут гарэлку жлукцяць канакрады.

Ля карчмы парос густы асіннік,
Якарцы растуць на агародзе.
Тут каршун зрабіў сабе прытулак,
І ніхто гняздо яго не знойдзе.

У гаёчку й цень, і прахалода,
Скрозь кавыль парос густы, высокі.
Як апоўдні млее ўсё на сонцы,
Яшчаркі хаваюцца ад спёкі.

Ну, а там, далей за небасхілам,
Дзе і вока нават не загляне,
Вежамі вясковыя званіцы
Ззяюць пазалотай у тумане.

Альфёльд мой, цудоўная радзіма,
Калыхалі тут мяне, любілі.
Дык няхай, як час надыдзе, вечна
Я спачну тут у сваёй магіле.

Пешт, ліпень 1844 г.

Пераймальнікам

(Az utánzókhoz)

Вазком нам уяўляецца паэзія,
Што па гасцінцы тарахціць глухім.
Ды верш – арол. Пад небам ён лятае
Вышуквае нязнаныя шляхі.

А вы, нікчэмныя, пустыя баязліўцы,
Чакаеце, каб вам праклалі шлях.
І, як за косткаю галодныя сабакі,
Вы бегаеце па чужых слядах.

Бяры пяро, пішы, як маеш сілу.
Шлях церабі штосілы ўласны, свой.
А не – бяры шавецкае начынне
І верш нягеглы растапчы нагой!

Пешт, ліпень – жнівень 1844 г.

Шмат я вішанек з галінкі зняў...

(Ezrivel teret a fán a Meggy...)

Шмат я вішанек з галінкі

Зняў,

Але ў хату адну жонку

Узяў.

Досыць і адну такую

Мець,

Каб з табой пасябрвала

Смерць.

Бог стварыў яе нядобрай,

Злой,

Аж дрыжу я перад ёю,

Ой!

Што зраблю – усё не гэтак,

Крык,

Як у дошку забівае

Цвік.

Думаў, можа ёй лупцоўкі

Даць,

Але што з старое бабы

Ўзяць?

Як зірне лупатым вокам –
Жах!
Апануе маё сэрца
Страх.

Тройчы памірала – й кожны
Раз
Быў такі я рады! Ды ў той
Час,
Як яе забраць бы д'ябал
Мог,
Рагаваў ад ліха д'ябла
Бог.

Пешт, жнівень 1844 г.

Хітры п'яніца
(Furfangos borivó)

Хоць я і п'ю і хоць люблю віно,
Не лезе ў горла часам мне яно.
А піць яго ўсё роўна не пакіну –
На тое маю важкую прычыну.

Бывае часам: уяўляю я,
Што гэты кубак – сэрца караля.
Яго ж крывёй даверху наліваю
І ўвесь нагбом да кроплі выпіваю.

Пешт, верасень 1844 г.

Каб

(На)

Каб шапкі мне старой пазбыцца,
Што ўся, як рэшата, свіціцца,
Я хлопцам стаў бы хоць куды,
Я б кавалерам стаў тады.

Каб мне, ну, хоць бы у нядзельку
Змяніць старую камізэльку,
Я хлопцам стаў бы хоць куды,
Я б кавалерам стаў тады.

Каб світкі мець яшчэ пры гэтым,
Адну – зімой, другую – летам,
Я хлопцам стаў бы хоць куды,
Я б кавалерам стаў тады.

Каб нагавіцы мне ў дадатак
Здабыць без сотні дзірак, латак,
Я хлопцам стаў бы хоць куды,
Я б кавалерам стаў тады.

Каб чаравікі з шкуры грубай
У дождж не шчэрылі мне зубы,
Я хлопцам стаў бы хоць куды,
Я б кавалерам стаў тады.

І «каб» хутчэй таму прапасці,
Адкуль ідуць усе напасці,
Я хлопцам стаў бы хоць куды
І рызыкантам назаўжды.

Пішт, верасень 1844 г.

Дзікая кветка

(A természet vadvirága)

Болей гаўкайце, сабакі,
Я плюю на ваш бедлам.
Каб замоўкнуць, падавіцца,
Костку ў горла суну вам.
Не цяплічная я кветка,
Вам не захінуць мне свет.
Я нястрымнае пароды
Дзікі, вольны першацвет.

Мне паэзію не розгай
Утлумачваў педагог.
Гэтых самых школьных правіл
Я ані трываць не мог.
Хто брахні баіцца вашай,
Той жыве без ясных мэт.
Я нястрымнае пароды
Дзікі, вольны першацвет.

Не для вырадкаў нікчэмных
Думкі вольнасці цвітуць.
Вашы кволенькія шлункі
Вам спакою не даюць.

Пах мой толькі для здаровых,
Што ідуць да ясных мэт.
Я нястрымнае пароды
Дзікі, вольны першацвет.

Вось таму прашу ў далейшым,
Каб забылі мой парог,
Вашы гутаркі са мною
Быццам аб сцяну гарох.
Паспрабуйце задзірацца,
Абняслаўлю на ўвесь свет.
Я калючае пароды
Дзікі, вольны першацвет.

Пешт, снежань 1844 г.

Хацеў ты, добры бацька мой...

(Арám mestersége s az enyém)

Хацеў ты, добры бацька мой,
Каб за табою я імкнуўся,
Каб стаў, як ты, я разніком,
А я – ў пазтах апынуўся.

Сякераю ты б'еш валоў,
Пяром людзей я б'ю натхнёна.
А ўвогуле ж – усё адно,
І толькі розніца ў імёнах.

Пешт, студзень 1845 г.

У зімовы вечар

(Téli világ)

Павесіўся, напэўна, нехта,
Што так шалее, круціць замець.
Грукоча шыльда пад цырульняй,
Якраз над самымі дзвярамі.
Таму прыемна сённа жыць,
Пад’еўшы ў хаце хто сядзіць.

Пілуе дровы найміт з жонкай,
Аж пілка енчыць і скрыгоча.
А неўмалятка у калысцы
Перакрычаць завею хоча.
Таму прыемна сённа жыць,
Пад’еўшы ў хаце хто сядзіць.

Салдат са стрэльбай ходзіць, ходзіць,
Няўтульна, холадна ў мундзіры.
Сумуе й толькі лічыць крокі
Памалу: раз, два, тры, чатыры.
Таму прыемна сённа жыць,
Пад’еўшы ў хаце хто сядзіць.

Бляхар вандроўны даўгалыгі,
Сагнуўшы плечы, йдзе па ўзбоччы..
Ад сцюжы сіні нос, як перац,
На вейках слёзы слепяць вочы.

Таму прыемна сёння жыць,
Падеўшы ў хаце хто сядзіць.

Актор-вандроўнік занядбаны
Не разбірае ўжо дарогі.
Без цёплай вопраткі прамерзлы,
Галодны, ледзьве цягне ногі.
Таму прыемна сёння жыць,
Падеўшы ў хаце хто сядзіць.

Дрыжыць цыган ад лютай сцюжы
У будане пад коўдрай дранай.
А вецер грукае, ўваходзіць
У поўнач госцем нечаканым.
Таму прыемна сёння жыць,
Падеўшы ў хаце хто сядзіць.

Павесіўся, напэўна, нехта,
Што так шалее, круціць замець.
Грукоча шылда пад цырульняй,
Якраз над самымі дзвярамі.
Таму прыемна сёння жыць,
Падеўшы ў хаце хто сядзіць.

Пешт, люты 1845 г.

Вугорські дваранін

(A Magyar nemes)

Меч маіх дзядоў кривавы,
Ты чаму тупы, іржавы?
Шмат на тое ёсць прычын –
Я вугорскі дваранін.

Працаваць я не жадаю,
Вось жыву сабе, не дбаю.
Хай працуе селянін! –
Я вугорскі дваранін.

Падраўняй, мужык, дарогу:
Ледзь вязе твой конь-нябога...
Пешшу йсці? – Дастану кпін!
Я ж вугорскі дваранін.

Не пішу я, не чытаю,
Бо навука, добра знаю,
Хіба ж дасць высокі чын? –
Я вугорскі дваранін.

Праўда, ёсць адна навука,
Вельмі ж тут набіў я руку:
За сямёх я з'ем адзін –
Я вугорскі дваранін.

Не беруць з мяне падаткі.
У свіронку поўны кадкі.
Шмат пазык, а я ж адзін –
Я вугорскі дваранін.

Што? Збяднела ўжо дзяржава?
Ну, а мне якая справа?
Ці ж на мне сышоўся клін? –
Я вугорскі дваранін.

Там, у замку, ў сваім доме
Я сканаю на саломе.
Траплю ў рай, як панскі сын –
Я вугорскі дваранін!

Бор'яд, 26 верасня – 7 кастрычніка 1845 г.

Вечаровы зван сціхае...

(Rég elhúzták az esteli harangot...)

Вечаровы зван сціхае –
Дальні зван.
Хто там ходзіць, хто блукае,
Што за ён?
Гэта я хаджу і мару,
Як у сне,
Сну шукаю, ды не спіцца
Сёння мне.

Месяц паміж зорак крочыць
У дазор.
Быццам бляск вачэй дзявочых,
Зьянне зор.
Цені дрэў на шлях палеглі –
Ўсё маўчыць.
Дзень сканаў. Пара ўжо сэрцу
Адпачыць.

Два буслы стаяць на хаце –
Цішыня.
Пад страхою што я бачу?..
Ён, яна...

Да чарнявае – бялявы
Зазірнуў,
Кажухом сваю красуню
Захінуў...

Не чапай каханых, хлопча,
Ціха кроч,
Хай стаяць яны ў абдымках
Дзень і ноч.
Я зайздросчу.
Шчаслівейшым
Сам бы стаў,
Як што гэтую б красуню
Я абняў!

Салксентмартан, 10–24 красавіка 1846 г.

Мае песні

(Dalaim)

Часта мары не даюць спакою –
Бачу шлях жыццёвы прад сабою.
Быццам над сусветам пралятаю
І сяброў усіх сваіх вітаю.
Аж душа ад радасці запела,
Што глухая поўнач пасвятлела.

Хоць не марыць – клапаціцца трэба
Пра свае надзённыя патрэбы.
Ды навошта? Так турботаў многа
Лепей ласкі пачакаць ад Бога.
І такая песня ўзнікнуць хоча,
Быццам бесклапотны матылёчак.

Як бягу да любай на спатканне,
Забываю клопаты дазвання,
Каб хутчэй ёй зазірнуць у вочы,
Што, як зоркі, свецяць цёмнай ноччу.
І такая песня ўзнікнуць хоча,
Быццам ружа, што ў касе дзявочай.

Пакахае – з радасці нап’юся,
А як не – ад гора пахмялюся.
Мабыць, згода, калі пахне хмелем,
Неўзабаве, значыцца, вяселле.

І такая песня ўзнікнуць хоча,
Што вясёлкай яснай зазіхоча.

Піць віно не хочам без нагоды,
Покуль стогнуць скутыя народы.
Чым паўней бакалы наліваем,
Тым мацней ланцуг мы заціскаем.
І такая песня ўзнікнуць хоча,
Хмарай чорнай заслانیўшы вочы.

Дык чаму ў няволі трэба гінуць
І ланцуг рукой сваёй не скінуць?
Не спадзе ланцуг па Божай волі,
Не згрызе іржа яго ніколі.

І такая песня ўзнікнуць хоча,
Што пагрозна громам загрузоча.

Пешт, 24–30 красавіка 1846 г.

Хмараў шчыльны слой навіс...

(Ereszkedik le a felhő...)

Хмараў шчыльны слой навіс,
З дрэва ўпаў апошні ліст.
Дождж асенні зноў ліе,
А салоўка ўсё пяе.

Надыходзіць ноч і ціш...
Што ж, красуня, ты не спіш?
Можа слухаеш, як я,
Сумны голас салаўя?

Не сціхае дождж – ліе,
А салоўка ўсё пяе,
Песні гэтай сцішны сум
Нараджае безліч дум.

Ці ты спіш, краса мая?
Чуеш голас салаўя?
Будзь удзячна салаўю –
Так я пра любоў пяю.

Чэке, 1–7 кастрычніка 1846 г.

Любіш ты вясну...
(*Te a tavaszt szereted...*)

Вясновы любіш ты прамень,
Я – прахалоду ценю.
Жыццё тваё – вясновы дзень,
Жыццё маё – асенні.

Ты расцвіла, нібы вясной
У палісадзе ружа.
Прамень асенні – сябра мой,
Ён кволы і нядужы.

І варта мне зрабіць хоць крок
Сцяжынаю жыццёвай,
Пераступлю сівым парог
Ужо на шлях зімовы.

Калі б вярнуцца мне назад,
Наперад – табе ймкнуцца,
Мы трапілі б у летні сад,
Дзе век не размінуцца.

Сатмар, 7–10 кастрычніка 1846 г.

Куст здрыгануўся
(Reszket a bokor, mert...)

Куст здрыгануўся таму,
Што птушка кранула галлё.
А я, як лісточак, дрыжу,
Імя прыгадаўшы тваё.
Бо я прыгадаў цябе –
Дзяўчынку з кволай душой.
Такой я не сустракаў,
Хоць свет увесь абышоў.

Поўны праз берагі
Дунай шпаркакрылы цячэ.
Сэрца каханнем маё
Паўней за яго яшчэ.
А ці каханне тваё
Такое, як у мяне?
Цябе я за бацьку больш,
За маці люблю мацней.

Раней быў шчаслівы час,
Тады ты кахала мяне.
Было тое цёплай вясной,
Цяпер жа наўкола – снег.

Калі ты не любіш мяне –
Хай шчасціць табе ў жыцці,
А любіш – хай шчасціць табе
У сто разоў больш у жыцці!

Пешт, пасля 20 лістапада 1846 г.

Свабода і любоў
(*Szabadság, szerelem!*)

Свабода і любоў –
Мне патрэбны яны.
Ахвяраваць я жыццё
За любоў гатоў –
За свабоду я ахвярую
Любоў.

Пешт, 1 студзеня 1847 г.

Песня сабак
(*A kutyák dala*)

Выюць і лютуюць,
Не даюць спакою
Завірух блізняты –
Дождж і снег зімою.

Ёсць куток на кухні –
Ціхі, абагрэты.
Пан яснавяльможны
Месца даў нам гэта.

І шукаць спажывы
Нам няма патрэбы –
Пад сталом збіраем
Мы аб'едкі хлеба.

Бізуном частуюць
І паны, і госці,
Ды мы ўсё трываем,
Хоць і ныюць косці.

А як толькі свісне,
Зноў ідзём да пана
І вішчым, і боты
Ліжам так старанна.

Пешт, студзень 1847 г.

Песня ваўкоў
(A farkasok dala)

Выюць і лютуюць,
Не даюць спакою
Завірух блізняты –
Дождж і снег зімою.

Пуста ў наваколлі –
Век тут нам туляцца.
Ні куста на полі,
Каб хоць як схавацца.

Сіберны тут холад,
Голад вые ў шлунку,
Ад дваіх тыранаў
Нам няма ратунку.

Ёсць яшчэ і трэці:
Стрэльба і набоі.
Белы снег фарбуем
Цёплаю крывёю.

Хоць бакі прабіты,
Голадна у полі,
Хоць пакут замнога,
Ўсё-ткі ж мы на волі.

Пешт, студзень 1847 г.

Ціса

(A Tisza)

На змярканні, ў ціхі час спакою,
Я стаяў над Цісаю-ракою.
Там, дзе Тур шуміць на перакаце
І бяжыць, нібы дзіця да маці.

Між размытых берагоў паволі
Хвалі коцяцца, і ім раздолле.
Над вадой спакойнаю і чыстай
Дагарае промень залацісты.

І ў пунсовых водблісках заўсёды,
Нібы феі, кружаць карагоды.
І дзівосныя заводзяць хоры,
Быццам звоняць срэбраныя шпоры.

З краю ў край зялёныя кілімы
Распасцерла лета па далінах.
Не абняць абшар палёў тутэйшых,
Дзе снапы стаяць радкамі вершаў.

А далей, за ўзгоркамі, на ўскраі
Лес дрымотны ціха пазяхае.
Толькі сонца палымнее ў кронах
І крывава ўвесь заход чырвоны.

Хіляцца над Цісаю ў даліне
Вербалозы, малады лясчыннік.
А між іх здалёку прамяніцца
Цьмяны шпіль вясковае капліцы.

Назаўсёды застануцца ў марах
На ружовым небе купкі хмараў.
Скрозь туман, нібы з вышыняў зоры,
Паглядаюць М'рмараша горы.

Наваколле ціха ўсюды спала,
Толькі птушка жаласна спявала
Ды млынок гудзеў здалёку глуха,
Неадчэпна, як камар ля вуха.

Да ўзбярэжжа роснай лугавінай
Са збанком спяшалася дзяўчына,
Нізка стан схіліўшы, воду брала,
На мяне здалёку пазірала.

Я стаяў, маўчаў, і мне здалося,
Што я з роднаю зямлёю зросся,
Паглядаў у люстра цьмяных водаў,
Захапляўся цудамі прыроды.

О прырода! Дык якое слова
Мне падкажа веліч тваёй мовы,
Каб яно, як песня прагучала,
Твой чароўны воблік услаўляла.

Начаваць жа я прыйшоў на хутар,
Змрок ужо тады лугі ахутаў.
Спала ўсё, а вогнішча палала,
І сяброў гамонка не змаўкала:

«Дык скажыце, – запытаў я ціха, –
Што ўсё Цісу памінаюць ліхам?
Што ўсё фарбаю малююць чорнай?
Я ж не знаю рэчкі больш пакорнай».

Дні праз тры ці праз чатыры, можа,
Я пачуў на золку крык трывожны:
«Грэблю змыла, гора наша, гора!»
Глянуў праз акно і ўбачыў – мора.

Ціса быццам ланцугі парвала,
Грэблю ўшчэнт размыла, разламала.
Над палямі разлілася смела,
Быццам свет увесь заліць хацела.

Пешт, люты 1847 г.

Вугорац я...

(Magyar vagyok)

Вугорац я! Няма на свеце краю,
Каб за Вугоршчыну маю быў прыгажэй.
Якіх тут я акрас не сустракаю –
Няма дзівос, што мне былі б бліжэй.
Усё тут ёсць. І снежных гор вяршыні
Здалёк на Каспій пеністы глядзяць.
Гайсае вецер, там дзе стэп кавыльны,
Абшар бясконцы – ёсць дзе пагуляць.

Вугорац я! Суровы гонар маю,
Са мною не ў хаўрусе весялосць.
Больш на басах мне сёння скрыпка грае,
Мая ж усмешка – вельмі рэдкі госць.
І, калі радасць твар мой асвятляе
І ад пачуццяў хочацца рыдаць,
Я жартам сум заўжды перамагаю,
І ўжо мяне не трэба шкадаваць.

Вугорац я! І ганаруся гэтым.
Мінулае скалою векавой
Стаіць нязрушнай славай над сусветам,
Нібы трыумф Вугоршчыны маёй.

Былі мы не апошнімі на свеце,
Ў Еўропе голас моцна наш гучаў.
Дрыжалі ўсе спалохана, як дзеці,
Адчуўшы бляск вугорскага мяча.

Вугорац я! Ды што мая Радзіма?
Яна, як прывід славы вечнай той,
На свет не гляне зорнымі вачыма
І твар хавае сарамліва свой.
Бядою кожны на зямлі прыгнуты,
Хавае горды, ясны свой пагляд.
І вопратку і ганьбы, і пакуты
Ужо ўсцягнуў на нас свой родны брат.

Вугорац я! І сорам залівае
За гэтае імя твар нездарма,
Бо над сусветам сонца ясна ззяе,
Ды толькі ў нас яго зусім няма.
Але не здраджу роднаму я краю:
Мілейшы ён за тысячы краін.
Яму аддам усё, што ў сэрцы маю,
Бо і ў бядзе яго я верны сын!

Пешт, люты 1847 г.

Салдацкае жыццё

(Katonaélet)

Ужо мне лапці не да твару,
Зусім пра іншае я мару.
Насіць я зараз боты буду
І шаблю вострую здабуду.
Зазыўна гэтак граюць трубы,
Салдатам быць мне вельмі любя! Ха-ха-ха!

Ты разважаць, хлапчына, ўмееш,
Жыццё салдата разумееш.
Яно, хлапчына, вось такое,
Як людзі кажуць, – залатое.
Зазыўна гэтак граюць трубы,
Салдатам быць прыемна, любя! Ха-ха-ха!

Салдацік служыць і не дбае,
Заўжды ён есці, выпіць мае.
Ды што казаць? Жыццё – раскоша,
На дзень даюць патроху грошай.
Зазыўна гэтак граюць трубы,
Салдатам быць прыемна, любя! Ха-ха-ха!

У каравул салдацік ходзіць,
Разы тры ў дзень схадзіў – і годзе.
Калі ж, бывае, змерзнуць рукі,
Дык ты часцей на іх пахуквай.

Зазыўна гэтак граюць трубы,
Салдатам быць прыемна, любя! Ха-ха-ха!

Калі штаны рыпяць ад пылу,
Не траць, салдат, дарэмна сілу.
Капрал іх выб'е чыста, гладка –
Не дакранешся да азадка.
Зазыўна гэтак граюць трубы,
Салдатам быць прыемна, любя! Ха-ха-ха!

Тут аб салдаце ўсе турботы.
Ўцякаць адсюль? Ну што ты? Што ты?
Цап! Паспытаеш, браце, нашай
Як след бярозавае кашы.
Зазыўна гэтак граюць трубы,
Салдатам быць прыемна, любя! Ха-ха-ха!

Калі ж адслужыш – неблагую
Паперу выдадуць даўгую.
Каб ты не вельмі хваляваўся,
Нібы пад коўдрай высыпаўся.
Зазыўна гэтак граюць трубы,
Салдатам быць прыемна, любя! Ха-ха-ха!

Пеіт, сакавік 1847 г.

Бацян

(*A gólya*)

Ці мала птушак самых разнастайных
На белым свеце ёсць.

Адных за голас людзі услаўляюць,

Другіх – за прыгажосць.

А мой абранец, як і сам я, просты,

Някідкі, без адзнак.

Ён напалову белы, напалову чорны,

І ў спевах не мастак.

На свеце птушку лепшую ці ўбачыш

За любых бацяноў –

Крылатых блазнаў любае краіны –

Дзяцей маіх палёў.

Я з імі гадаваўся, і не дзіва:

Бацян мне родным стаў,

Бо клекатаў ён над маёй калыскай,

Малога забаўляў.

Мне не забыць, калі, бывала, з поля

Я статак сустракаў,

А хлапчукі такі ўздымалі лямант,

Што я хутчэй знікаў

На папавы. І там пад цёплым стогам
Любіў я назіраць,
Як дзеці ў бацяна прасілі есці,
Як іх вучыў лятаць.

Было прыемна з марай неспакойнай
Застацца аднаму
І думаць: а чаму, як птушкі ў небе,
Мы не ляцім, чаму?
Нагамі можна абысці зямлю ўсю –
Увесь яе прастор.
Але ж мяне вышыні неба вабяць,
Мігценне ясных зор.

Вось бы да сонечных сягнуць вышыняў
І ўжо адтуль, здаля,
Зірнуць, як у вянку праменным
Купаецца зямля.
Калі ж, усё ў крыві, заходзіць сонца,
Знікаючы ад нас, –
Я думаў: тым, хто нам святло прыносіць,
Загінуць прыйдзе час.

А дзеці восень шчодрую чакаюць,
Яна, як маці, ім
Нясе кашы цудоўнай садавіны
З румянцам залатым.

Я ж сустракаў яе прыход варожа,
Нашто яе дары,
Калі бацян за мора адлятае,
Знікае угары?

Самотна ключ імкнуў пад небасхілам
За сіні далягляд,
Вось так юнацтва наша адлятае,
Не вернецца назад.
Пустыя гнёзды скрозь відны на стрэхах,
І не стрымаць мне слёз.
А вецер дзесьці зашумеў самотна,
Ён прадракаў мой лёс.

Зіма мінала і з плячэй скідала
Кажух свой снегавы,
І надзявала даламан зялёны
З лістоты і травы.
Тады я з чулым сэрцам і душою
Вясну йшоў сустракаць
І бег за вёску, каб убачыць першым,
Як бацяны ляцяць.

Дзяцінства, быццам казка, прамільгнула.
І ў госці да мяне
Ужо маё юнацтва прыляцела
На дзікім скакуне.

Усё тады наўкол загаманіла,
Як нёсся ў стэп юнак:
За мною гнаўся зухаваты вецер,
А не дагнаў, аднак.

Я стэп люблю за дальнія разлогі,
За волю і прастор,
Там роўнядзь скрозь, ёй ні канца ні краю,
Няма ні скал, ні гор.
Не прыгнятаюць мёртвыя вяршыні,
Дзе толькі стынь снягоў,
Дзе вадаспад ужо не нагадае
Звон змрочны ланцугоў.

Прыгожы стэп, чароўныя абшары –
Крыніца светлых мар,
Што, як жанчына, ў вэлюме іскрыстым
Заўжды хавае твар.
Яна адкрые сябру ўсе прынады,
Тады і ўбачыш ты
Абрыс цудоўны гэты, таямнічы
Дзівоснай пекнаты.

Люблю я стэп і ўвесь яго аб'ехаў
На быстрым скакуне
І нават там, дзе след людскі нябачны,
Быць давялося мне.

Каля азёраў я з каня саскокваў
На ўквечаны дыван.
І неак раз гляджу: ну што за дзіва?
Перада мной – бацян.

Ён прыляцеў, і нас ужо абодвух
Зачараваў прастор.
У далячыні я ўсё углядаўся,
Ён – у красу азёр.
Сваё юнацтва правялі мы разам,
Ён быў мне як сваяк,
Палова – белы, напалову чорны,
І ў спевах не мастак.

Бацян мой любы, дружа мой крылаты,
Найлепшы сябра мне!
Не, не забыць тых дзён, што правялі мы
Нібы ў салодкім сне.
Я з выраю чакаю ў дзень вясновы
Прылёту бацяноў,
А прыйдзе восень, як сяброў праводжу
У шлях далёкі зноў.

Саланта, 1–10 чэрвеня 1847 г.

У лесе птушка ёсць свая

(Az erdőnek madara van...)

У лесе птушка ёсць свая,
У садзе – мураўка свая,
У небе – зорачка свая,
У хлопца – любая свая.

Квітнее сад. Птушыны хор
Імкне да неба, ясных зор.
Дзяўчо смяецца – кожны рад:
Хлапец і неба, лес і сад.

Завяне цвет, не будзе зор,
Разгоніць птушак злы віхор.
Найшчаслівейшы будзе той –
Хлапчына з любою сваёй.

Пешт, 14–30 чэрвеня 1847 г.

Карчомка на вясковай ваколіцы
(Falu végén kurta kocsmá...)

Вось карчомка, са сцяною
Хісткай, над Самаш-ракою¹,
Ўся яна відна ў вадзе,
Покуль ноч не зменіць дзень.

Ноч, аднак, усё цямнее,
Над вадой туман гусцее
Ля прычалаў лодкі спяць,
Нават дрэвы не шумяць.

У карчомцы гоман, крыкі,
Завіхаюцца музыкі.
Там цымбалаў звон гучыць,
Аж у вокнах шкло дрыжыць.

– Налівай віно, карчмарка,
Ці ж не бачыш? Пуста ў чарках.
От жа добрае віно!
Толькі ў чарках ёсць і дно.

Эй, цыган! Вазьміся ў бокі,
Пакажы свае нам скокі.

---

¹ Левы прыток Цісы.

Надышоў – гулянкi час,
Грошы ёсць пакуль што ў нас.

Раптам стукнулі ў акенца:
– Супакойцеся, шаленцы!
Загадаў наш пан сказаць,
Ён ужо кладзецца спаць.

– Прэч цябе і твайго пана!
Нам яшчэ спыняцца рана,
Хоць кашулю закладу,
А з карчомкі не пайду!

Зноўку стукаюць у шыбу:
– А цішэй не можна, хіба?
Маці хворая ў мяне,
Хай яна хутчэй засне...

Змоўклі ўсе. Маўчыць карчмарка,
Спаражнілі хлопцы чаркі.
Сціхлі скрыпкі, змоўк і крык,
Не чуваць зусім музык.

Сатмар, жнівень 1847 г.

Паэзія

(A költészet)

Як зганьбілі цябе, паэзія святая,
Як топчуць тыя дурні кожны раз,
Што сіяльца яшчэ цябе узвысіць.
Самаўпэўненыя невукі-жрацы
Дарма запэўніваюць пафасна і гучна,
Што ты – шыкоўны, велічны палац,
Куды дазволена ўваходзіць далікатным,
Апранутым па модзе і шляхетным.
О, змоўкніце! Усё хлусня! Хлусня!
Няма ні кроплі праўды ў тых размовах.
Паэзія, вядома, не салон
Для важных самаўпэўненых абранцаў,
Што так расселіся спакойна,
Нібы ў салатніцы зялёная цыбуля.
О, не! Паэзія – прасторны светлы храм,
Куды заходзіць можа кожны,
Каб думаць, адчуваць, маліцца.
Храм, у які заходзіць можна
У пыльных лапцях, нават басанож.

Сатмар, жнівень 1847 г.

У канцы верасня

(Szeptember végén)

Увосень яшчэ ўсё цвітуць пазняцветы,
Зялёны ў даліне стаіць вербалоз.
Але ўжо зімы заўважаю прыкметы:
Гары верхавіна заснежана скрозь.
А ў сэрцы маім яшчэ поўна надзеяў
Вясновай і летняй гарачай красы,
Ды холад дачасна аднекуль павеяў
І снегам засыпаў мае валасы.

Завялі ўжо кветкі, канае жывое.
Дык, жонка мая, на калені мне сядзь.
Хінешся да сэрца майго галавою,
Ці будзеш ты заўтра над трупам рыдаць?
Напэўна, раней я памру, дык ці будзеш
Стаяць ля труны у жалобе нямой?
А можа, другога сустрэўшы, – забудзеш,
І ўжо ў небыццё твар схаваецца мой.

Калі не захочаш насіць ты жалобу,
На крыж пакладзі твой заплаканы крэп.
Я выйду з труны сваёй з гэтай нагоды
І ноччу таемна вазьму яго ў склеп.

Я слёзы ім вытру, павязкай ён будзе,
Каб раны сардэчныя перавязаць.
Бо наша каханне нішто не астудзіць,
І там цябе буду, ў магіле, кахаць.

Колтэў¹, верасень 1847 г.

---

¹ Сяло ў павеце Марамурэш у Румыніі. З 9 верасня да 19 кастрычніка 1847 г. малады паэт Шандар Петэфі і ягоная жонка Юлія Сэндрэй правялі тут свой мядовы месяц у палацы графа Шандара Тэлекі, дзе сёння працуе музей Тэлекі-Петэфі.

Італія

(Olaszország)

Ім да зямлі апрыкрала згінацца,
Вось і ўзняліся моц сваю з'яднаць.
Гучаць іх уздыханні, як грымоты,
Не ланцугі, а шаблі ўжо блішчаць.
Там, дзе квітнелі млява апельсіны,
Крывавы колер ружаў ля мяжы.
Ідуць твае адданыя салдаты,
Святая вольнасць, ім дапамажы!

Вы, ганарлівыя, магутныя тыраны,
Чаму патух румянец вашых шчок?
Чаму вы сёння гэтак пабялелі,
Нібы зрабілі да прадоння крок?
І ўжо, як прывід, сёння перад вамі
Дух Брута зноў няскораны ажыў.
Ідуць твае адданыя салдаты,
Святая вольнасць, ім дапамажы!

Прачнуўся Брут. Ужо ён з вамі ходзіць,
У ваяроў яго прапаў дарэшты страх.
Зямлі вось гэтай уцякаў Тарквіній,
І Цэзараў тут спачывае прах.

Ён, велікан, схіліўся перад вамі,
А гэта ж карлікі, што ні кажы...
Ідуць твае адданыя салдаты,
Святая вольнасць, ім дапамажы!

Надыдзе час вялікі, незабыўны,
Я да яго імкнуся ўсёй душой,
Як птушкі імкнуцца ў хмурны дзень асенні,
Туды, дзе сонца ззяе над зямлёй.
Прыгнёт загіне, зноўку завітнее
Зямля нашчадкаў, змыўшы тло іржы.
Яны твае адданыя салдаты,
Святая вольнасць, ім дапамажы!

Пешт, студзень 1848 г.

Нацыянальная песня

(Nemzeti dal)

Гэй, мадзьяр! Пакуль не позна
За Айчыну хваляй грознай
Ты паўстань супроць няволі,
Як што хочаш лепшай долі.
Прысягнем мадзьяраў богам
Прад людзьмі:
Не! Няволі больш не хочам
Мы!

Знаюць нашу крыўду ў свеце:
Вольных прадзедаў мы дзеці,
А дасюль няма спакою
Нашым продкам пад зямлёю.
Прысягнем мадзьяраў богам
Прад людзьмі:
Не! Няволі больш не хочам
Мы!

Жыць нікчэмна і ганебна
Досыць, досыць – не патрэбна!
Ў вырашальную хвіліну
Абаронім мы Айчыну.
Прысягнем мадзьяраў богам
Прад людзьмі:
Не! Няволі больш не хочам
Мы!

Хоць блішчыць ланцуг іржавы,
Ды не так, як шабля славы.
Дык пакончым з ланцугамі,
Шаблі хай зіхцяць пад намі.
Прысягнем мадзьяраў богам
Прад людзьмі:
Не! Няволі больш не хочам
Мы!

Ажыве мадзьяра слава:
Ён на гэта мае права.
Змыем нашаю крывёю
Пляму ганьбы мы былое.
Прысягнем мадзьяраў богам
Прад людзьмі:
Не! Няволі больш не хочам
Мы!

Будзе росквіт новай сілы
Ўнукі прыйдуць на магілы,
Каб у гэты дзень цудоўны
Славіць нашыя імёны.
Прысягнем мадзьяраў богам
Прад людзьмі:
Не! Няволі больш не хочам
Мы!

Пешт, 13 сакавіка 1848 г.

У родных мясцінах

(Szülőföldemen)

Тут нарадзіўся я і край свой пазнаю, –
Здалёк зямлю Альфёльдскую сваю.
Вось тут з’явіўся я па белы свет,
Тут з песняй пракладаў свой першы след.
Такі прыпеў быў песенькі адной:
«О хрушчык мой, пстрыкун крылаты мой».

Яшчэ падлеткам я адсюль пайшоў,
Пайшоў, пакінуўшы сваіх сяброў.
З тае пары ўжо дваццаць год прайшло,
Ці мала гора, радасці было
І перашкод паўстала перад мной?
«О хрушчык мой, пстрыкун крылаты мой».

Дзе вы, сябры маіх юнацкіх спраў?
Нікога з вас я сёння не спаткаў.
Хацеў бы я вярнуць мінулы час,
Падлеткам быць вясёлым сярод вас.
Забыць узрост, немалады ўжо, свой:
«О хрушчык мой, пстрыкун крылаты мой».

Як птушак неспакойная сям’я,
Імкліва думка лётае мая,
І як нектар жыццёвых асалод,
Нібы пчала, збірае з ліпаў мёд.

Ах, успамінаў тут няспынны рой:
«О хрушчык мой, пстрыкун крылаты мой».

Я зноў хлапчук, каня свайго вяду
І зноўку дзьму ў яловую дуду.
Да жолаба на палцы падляцеў,
Бо конік мой напіцца захацеў.
Я напаю яго халоднаю вадой:
«О хрушчык мой, пстрыкун крылаты мой».

Вячэрні звон, гудзе вячэрні звон.
Яздок змарыўся, і стаміўся конь.
Пайду дадому, лягу, і засну,
І прыгадаю песеньку адну.
Прыпеў гучыць і летам, і вясной:
«О хрушчык мой, пстрыкун крылаты мой».

Феледзьхаза, 6–8 чэрвеня 1848 г.

Пра што яшчэ, рахманья паэты...

(Mit daloltok még ti, jámbor költők?)

Пра што яшчэ, рахманья паэты,
Спяваеце ў такі трывожны час?
Ваш голас не чуцён у громе бітвы,
Ніхто не слухае даўно ўжо вас.

Пакіньце ліру, людзі маладыя.
Нашто на струнах марна вам іграць?
Як навальніца ў небе, то не будзе
Лагодны жаўранак тады пяць.

Хай можа так. Але ж яму ўсё роўна,
Хто слухае яго і для каго пяе.
Бо ён – жаўрук на ўлонні снім неба
– Сябе ды Бога толькі прызнае.

Дык вось чаму не моўкне яго песня,
Ці сум, ці радасць – будзе ён спяваць.
Яна, як з ружы кволяя пялёсткі
Няспынна з ветрам восенню ляцяць.

Сябры мае! Гучней спявайце сёння,
Няхай жа ймкнецца песня на прастор.
Змагацца з болем, смуткам і тугою
Нястомна будзе наш вялікі хор.

Жахлівы свет. Усюды разбурэнні
Трывожаць сэрца, нішчаць воч святло.
Як палісад, хай песня расквітнее,
Зялёным вэлюмам накрыўшы тло.

Пішт, верасень 1848 г.

Кульгавы хлопец
(*A csátrás legény*)

Кепска, кепска дзеўкам стала.
Бегаў я да іх, бывала,
Бегаюць цяпер за мною,
Хоць з кульгавай я нагою.

Тых, хто спраўны, болей здатны,
На вайну ўзялі ў салдаты.
Я прасіўся – а дарэмна,
Мары не дагнаў таемнай.

Запрашаў і я калісьці
На спатканне Кацю выйсці.
Ну і кпіла ж з мяне Каця,
Ну й за кпіны – кпінам плацім.

Больш ніколі пры сустрэчы
Не скажу ёй: «Добры вечар!»
Больш не гляну на маністы:
Бач, які я ганарысты.

Толькі з самаю прыгожай
Я прайду пад ручку, можа,
А каб стаць сапраўдным мужам,
Пачакаем: мы ж не тужым...

Што з таго, што я кульгавы?
Ды не ў гэтым, дзеўкі, справа:
Пакахаеце кривога,
Як не знойдзеца другога!

Дэбрэцэн, снежань 1848 г.

Еўропа змоўкла

(Európa csendes, újra csendes...)

Уся Еўропа сёння змоўкла,
Адбушавала ў барацьбе.
Ганебна змоўкла, не здабыўшы
Ні волі, ні правоў сабе.

Адзін, адзін застаўся толькі
Вугорац. Не, не здаўся ён.
На ўсіх руках ланцуг іржавы –
Ў руках вугорцаў шабляў звон.

Ці ж нам з адчаю заняпасці,
Ці гнеў на ворагаў патух?
Радзіма, не! Ніхто не скорыць
Нязломны наш ваяцкі дух.

І гонар наш хай уздымае
Прамень той, што яшчэ не згас,
Што асвятляе цемру ночы
І ўсіх навокал будзіць нас.

Калі б яшчэ ён і прыцьміўся
І ўжо світання не было,
Тады б падумалі на небе,
Што ўсюды вымерла святло.

Зірні ты на народ свой, воля –
Яго пазнай у барацьбе.
Вось тыя слёз праліць не хочуць,
А кроў ліём мы за цябе.

А ці патрэбна больш ахвяраў,
Каб ты багаславіла нас?
Вакол, вакол пануе здрада –
Мы ж верныя табе штораз.

Дэбрэцэн, студзень 1849 г.

Эрдэйская армія (*Az erdélyi hadsereg*)

Наша возьме! Гартаваны ў бітвах
Бэм¹ стары наш за правадыра.
Агнявішчам помсты перад намі
Астралэнкі крэўная зара.

Вось ён, вось ён – правадыр ссівелы
Першы наступае, як заўжды,
Быццам неадольны сімвал міру,
Белы сцяг ягонаі барады.

Вось ён, вось ён – правадыр ссівелы
Разам з ім і наш юнацкі строй.
Нават хвалі ў бурным акіяне
Можа ўціхамірыць наш герой.

Два народы мы ў адзін з'ядналі,
І якія два? Паляк, мадзьяр!
І ніхто ўжо іх не пераможа,
Бо да мэты блізка ўжо змагар.

---

¹ Юзеф Бэм, адзін з камандзіраў паўстання 1830 г. у Польшчы, сярод іншага ў пераможнай для паўстанцаў бітве каля Астралэнкі. Стаяў таксама на чале паўстанцкай вугорскай арміі ў 1848–49 гг.

Ланцугі разбіць – вось наша мэта,
Мы, Радзіма, хутка скінем іх.
Прысягнем мы перад боем гэтым
Болем ран, крывёй ахвяр сваіх.

Чуеш, каранованы разбойнік,
Служак насылай сваіх на нас.
З іхніх трупаў мы масты збудуем,
Помсты пашай недалёка час.

Пераможам. Гартаваны ў бітвах,
Бэм стары наш за правадыра.
Ззяе агнявішчам перад намі
Астралэнкі крэўная зара.

Банфіхуньяд, 26–27 сакавіка 1849 г.

Жахлівы час

(Szörnyű idő...)

Жахлівы час, страшэнны час,
Кашмар лютуе сярод нас.
Напэўна, ў гневе
Бог з нябёс
Паслаў нам кару гэту.
Каб знішчыць венграў, грымнуў бой,
І ўжо на нас пайшло вайной
Не меней як паўсвету.

І не відаць канца вайне.
Хіба ж бяда ўся ў ёй? Ды не!
Вайна – вайной,
А вось за ёй пажары, ганьба, гора.
Айчына гіне на вайне,
І смерць дзвюма рукамі жне
На ўсіх яе прасторах.

Ці ўсе загінем? Пэўна ж не!
Раскажа хтосьці аб вайне
Праўдзіва, не ўрачыста.
Хто быў за сведку, толькі сам
Раскажа гэту праўду нам
Пра ўсе яе злачынствы.

Хай нават будзе праўда там,
Яму адкажуць: «Хлусіш нам!»
Хіба ж бяды
Было тады,
Як сёння – незлічона?
Аповесць жахаў і агню
Успрымуць людзі як хлусню,
Што расказаў шалёны.

Мэзэберэнь, 6–17 ліпеня 1849 г.

ЗМЕСТ

На радзіме.....	5
Хортабадзская шынкарка	7
Першая роля	8
Клін – клінам.....	9
Здалёку.....	13
Неяк я забег на кухню.....	15
Коўзкі сняжок	16
Патрыятычная песня.....	17
Няўдалая задума.....	19
Тут на вуліцы.....	20
Развітанне з акторскім жыццём	21
Альфёльд	23
Пераймальнікам	26
Шмат я вішанек з галінкі зняў... ..	27
Хітры п'яніца.....	29
Каб	30
Дзікая кветка.....	32
Хацеў ты, добры бацька мой... ..	34
У зімовы вечар	35
Вугорскі дваранін.....	37
Вечаровы звон сціхае... ..	39
Мае песні	41
Хмараў шчыльны слой навіс... ..	43
Любіш ты вясну... ..	44

Куст здрыгануўся	45
Свабода і любоў.....	47
Песня сабак.....	48
Песня ваўкоў	49
Ціса	50
Вугорац я.....	53
Салдацкае жыццё.....	55
Бацян.....	57
У лесе птушка ёсць свая.....	62
Карчомка на вясковай ваколiцы	63
Паэзія.....	65
У канцы верасня	66
Італія.....	68
Нацыянальная песня.....	70
У родных мясцінах.....	72
Пра што яшчэ, рахманыя паэты.....	74
Культавы хлопец	76
Еўропа змоўкла	78
Эрдэйская армія	80
Жахлівы час.....	82

У серыі «Паэты планеты»,
акрамя выбраных вершаў Шандара Петэфі,
таксама ёсць у продажы:

Саффо «Песні»

Франчэска Петрарка «Выбраныя песні з «Канцаньерэ»

П'ер дэ Рансар «Выбраныя вершы»

Ўільям Шэкспір «Выбраныя санеты»

Ёган Вольфганг Гётэ «Выбраная паэзія»

Габрыэла Містраль «Выбраныя вершы»

Умар Хаям «Выбраныя рубаі»

Шарль Бадлер «Выбраныя вершы»

Райнэр Марыя Рыльке «Выбраная лірыка»

Фрыдрых Гельдэрлін «Выбраная паэзія»

Генрых Гайнэ «Выбраныя вершы»

Гіём Апалінэр «Выбраная паэзія»

Эдгар По «Выбраныя вершы»

Федэрыка Гарсія Лорка «Выбранае»

Джон Кітс «Выбранае»

Рыгор Барадулін «Перавыбранае»

Дзімча Дзбялянаў «Выбранае»

Гай Валерыў Катуд «Выбраныя вершы»

Яраслаў Вырхліцкі «Выбраная паэзія»

Ян Каханоўскі «Выбранае»

Катры Вала «Выбраныя вершы»

Канстандзінас Кавафіс «Выбранае»

Барыс Пастарнак «Выбраная лірыка»

Аляксандр Чакс «Выбраныя вершы»

Хуан Рамон Хіменэс «Выбраная лірыка»

Юлі Таўбін «Выбранае»

Хаім Нахман Бялік «Выбраная паэзія»

Баляслаў Лесьмян «Выбраныя вершы»

Па пытаннях набыцця кніг серыі «Паэты планеты» звяртайцеся:

paety.planety@gmail.com

Тэл./факс (17) 267.48.71, маб. (29) 623.35.65.

Петэфі, Ш.

ПЗ1 Выбраныя вершы / Шандар Петэфі; з венгерскай, пер. М. Хведаровіча. — Мінск : Выдавец Зміцер Колас, 2017. — 88 с. (Паэты планеты).

ISBN 978-985-7164-50-9.

Шандар Петэфі (1823–1849) – нацыянальны паэт Венгрыі, быў пачынальнікам рамантычнай паэзіі на венгерскай мове. Для Венгрыі яго творчасць мела такое самае значэнне, як творчасць Янкі Купалы для Беларусі. Класічныя пераклады Міколы Хведаровіча спецыяльна для гэтага выдання адрэдагаваныя літаратурным перакладчыкам з вугорскай і нямецкай моваў Міколам Ермалаевым.

Адрасуецца шырокаму колу чытачоў.

УДК 821.511.141-1

ББК 84(4Вен)-5

Серыя «Паэты планеты»

Літаратурна-мастацкае выданне

Шандар Петэфі

ВЫБРАННЫЯ ВЕРШЫ

Дызайн Марціна Русеўскага.

Рэдактар Мікола Ермалаеў.

Адказны за выпуск Зміцер Колас.

Падпісана ў друк 30.08.2017. Фармат 60×90^{1/32}.

Папера афсетная. Друк лічбавы.

Ул.-выд. арк. 2,59. Ум. друк. арк. 2,75.

Наклад 250 асобнікаў.

Выдавец і паліграфічнае выкананне
індывідуальны прадпрымальнік Зміцер Колас.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі
выдаўца, вытворцы, распаўсюдніка
друкаваных выданняў № 1/291 ад 17.04.2014.

Пр. Незалежнасці, 105-14, 220023, Мінск.